

№ 34 (771)
Снежань 2019 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

- ☞ **Памяць: чатыры лёсы тых, хто прайшоў праз вайну –** стар. 3
- ☞ **Повязь: гаспадары на зямлі – сённяшнія і былыя –** стар. 4
- ☞ **З-пад шкла: вы бачылі бульёткі? –** стар. 6

Дзе варта пабываць

23 снежня ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры адбудзецца **вечарына, прысвечаная 85-годдзю народнага пісьменніка Беларусі Івана Чыгрынава**. Нагадаем, што ён стаў у вытоках Беларускага фонду культуры, з 1986 па 1996 год узначальваў яго.

Усіх наведнікаў у холе сустрэне інструментальная група Заслужанага аматарскага калектыву Рэспублікі Беларусь фальклорнага ансамбля «Дударыкі» гімназіі № 14 г. Мінска. У зале будзе аформлена выстаўка кніг і дакументаў І. Чыгрынава, будзе выстаўлены партрэт пісьменніка (мастак В. Дударэнка).

З прывітальнымі словамі звернуцца дырэктар музея М. Рыбакоў і старшыня Беларускага фонду культуры Т. Стружэцкі. У частцы «Словы аб Іване Чыгрынаве» запланаваны выступленні супрацоўнікаў Інстытута літаратуразнаўства імя Янкі Купалы, галоўнага рэдактара «Краязнаўчай газеты» У. Гілепа. На экране будуць дэманстравацца фотаздымкі, кнігі з аўтаграфамі, мастацкія партрэты, бюсты, старонкі «Краязнаўчай газеты» з матэрыяламі пра пісьменніка. Народная артыстка Марыя Захарэвіч прадставіць фрагмент са спектакля паводле рамана «Плач перапёлкі», выступаць пісьменнікі Кастусь Цвірка, Анатоль Вяціцкі, Леанід Дранько-Майсюк, дырэктар Пухавіцкага краязнаўчага музея А. Прановіч, дачка празаіка Алена Чыгрынава. Запланаваная дэманстрацыя відэапрывітанія з Касцюковіцкага раёна ад землякоў пісьменніка.

Завершыць вечарыну «Вянок беларускіх мелодыяў» ад фальклорнага ансамбля «Дударыкі».

Пачатак вечарыны а 16-й гадзіне.

Уласная інфармацыя

220 гадоў таму нарадзіўся пісьменнік Ян Баршчэўскі

Памятны знак у вёсцы Мурагі на Расоншчыне

Шаноўныя сябры!

25 снежня заканчваецца падпіска на першае паўгоддзе 2020 года. Ад вашай падтрымкі залежыць і лёс нашай з вамі «Краязнаўчай газеты». Спадзяемся, што вы застанецеся з намі і мы разам будзем працягваць вельмі важную справу вывучэння, захавання і папулярызацыі гісторыка-культурнай спадчыны нашай краіны, збіраць залацінкі народнай мудрасці, што яшчэ захаваліся ў розных рэгіёнах, не паддаліся ўніфікацыі, абязлічвання, растварэння ў агульным.

Мы радыя, што на газету пастаянна падпісваецца вялікая частка раённых бібліятэк, многія музеі і іншыя культурна-адукацыйныя ўстановы, якія на прафесійнай аснове займаюцца краязнаўчай справай, папулярна даносяць ідэі радзімазнаўства да сваіх наведнікаў, рэгулярна выкарыстоўваюць для гэтых мэтаў матэрыялы, апублікаваныя ў нашым выданні. Спрыяюць гэтаму і многія праекты БФК, што рэалізуюцца сумесна з міністэрствамі, грамадскімі арганізацыямі і культурна-адукацыйнымі ўстановамі, як, напрыклад, конкурсы «Бібліятэка – асяродак нацыянальнай культуры» (штогадовы), «Славуцья імёны маёй малой радзімы».

З асабліва прасьбаю звяртаемся да нашых папчэнікаў – краязнаўцаў. Звярніцеся да кіраўнікоў мясцовых бібліятэк і музеяў, школаў і інш. навучальных устаноў (асабліва

тых, дзе дзейнічаюць краязнаўчыя, этнаграфічныя музеі, гурткі) і пераканайце падпісачца на «Краязнаўчую газету». Тады выданне стане больш даступным для людзей, якія неаб'якава да роднага слова, рэгіянальных гісторыі і традыцыяў, імкнуча ведаць больш пра спадчыну роднага краю і іншых куткоў Беларусі, але не маюць магчымасці падпісачца індывідуальна на нашае выданне.

Зрэшты, заўсёды ёсць магчымасць скласціся грашыма з сябрамі ды падпісачца на «Краязнаўчую газету» на 2-х і болей чалавек. А можа быць так, што нехта зможа падпісаць за свае грошы тых, хто хоча атрымаць нашу газету, але каму бракуе сродкаў – падтрымайце рупліўцаў!

На наш погляд, падпіска на «Краязнаўчую газету» зможа не толькі паўплываць на актывізацыю краязнаўчай дзейнасці ў вашым рэгіёне, але і паспрыяць даносіць веды аб вашай працы аднадумцам, калегам, адмыслоўцам галіны ў іншых рэгіёнах краіны.

Толькі разам мы зможам захаваць адзіную ў беларускай дзяржаве газету, якая цалкам прысвечаная разнастайнасці рэгіёнаў, іх адметнасці і ўнікальнасці. Газету, якая ўжо амаль 17 гадоў распаўсюджае *пра ВАШЫЯ* мясціны зацікаўленым у *РОЗНЫХ* кутках Беларусі.

Нагадаем, што падпісачца на «Краязнаўчую газету» можна ў любым паштовым аддзяленні. **Падпісныя індэксы: індывідуальны – 63320, ведамасны – 633202.**

Нашы віншаванні

4 снежня **Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа** адзначыў юбілейную дату – 60 гадоў з часу адкрыцця першай экспазіцыі. За больш як паўстагоддзя зроблена вялікая праца па даследаванні жыцця і творчасці народнага паэта Беларусі, па ўшанаванні памяці Якуба Коласа не толькі на яго радзіме, але і далёка за яе межамі.

Музей Якуба Коласа быў створаны Пастановай ЦК КПБ і Савета Міністраў БССР «Аб увекавечанні памяці народнага паэта БССР Якуба Коласа (Канстанціна Міхайлавіча Міцкевіча)» у жніўні 1956 г., пасля смерці народнага паэта. У доме, дзе жыў пісьменнік з сям'ёй з канца 1944 г. да сваёй смерці, было вырашана зрабіць музей, арганізацыяй якога займаўся старэйшы сын Якуба Коласа Даніла Канстанцінавіч Міцкевіч. Для наведнікаў музей адчыніў свае дзверы 4 снежня 1959 г. Двухпавярховы дом, створаны паводле праекта архітэктара Георгія Заборскага, і прылеглы сад размешчаны на тэрыторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Сёння музей мае 10 экспазіцыйных залаў, у дзвюх захаваны прыжыццёвы інтэр'ер пакояў – кабінета і спальні. У астатніх залах дэманструюцца мэбля і рэчы, якімі карыстаўся паэт цагам апошніх гадоў свайго жыцця. Музей таксама мае філіял «Мікалаеўшчына» на радзіме Якуба Коласа ў Стаўбцоўскім раёне.

Да юбілею музея была падрыхтаваная сумесная з калекцыянерам У. Ліхадзедавым выстаўка «Песняры зямлі беларускай. Міцкевічы: ад Адама да Канстанціна». Якуб Колас пісаў: «Адам Міцкевіч адзін з геніяльных славянскіх паэтаў. Па ахопу ўсеабдымнага таленту, па яго шырыні Адам Міцкевіч па справядлівасці займае адно з першых месц сярод паэтаў-геніяў». Нягледзячы на тое, што два таленты, народжаныя на зямлі Беларусі ў розныя стагоддзі, карысталіся рознымі мовамі, ім абодвум удалося ўвасабіць геній мясцовага духу ў сваіх лірычных эпохах. Адам Міцкевіч у нейкі момант вымушана пакінуў радзіму, Канстанцін Міцкевіч (Якуб Колас) быў укарэнены ў родную зямлю, але і адзін, і другі цэрпалі натхненне ў духоўнай і матэрыяльнай спадчыне беларусаў.

ГА «Беларускі фонд культуры» і рэдакцыя, рэдкалегія «Краязнаўчай газеты» шчыра віншуюць калектыў Дома Якуба Коласа з юбілеем. Зычым сённяшнім і колішнім супрацоўнікам музея Песняра моцы, здароўя, плёну і поспехаў у жыцці і працы.

Аляксандра Цітафееўна Міцкевіч, Георгій Трацэвіч, Вера Данілаўна Міцкевіч

Фота: Намані Купрэвіч

Аляксандр Храмы, Аляксандр Лакотка, Аляксандр Лукашанец, Сяргей Таранін

Фота: Намані Купрэвіч

На тым тыдні...

✓ **2 снежня** ў мастацкай галерэі «Універсітэт культуры» адбылося адкрыццё персанальнай выстаўкі Марыі Пяшкун «**Хаос моих мыслей**». Марыя з 2017 г. навучаецца ў Гімназіі-каледжы мастацтваў імя І.В. Ахрэмчыка; брала ўдзел у пленэрах імя Я. Драздовіча і «У пошуках Атлантыды».

Выстаўлены больш за 30 найлепшых, на погляд мастацкі, працаў, напісаных за ўвесь час яе творчасці, – жывапіс, графіка, накіды, некалькі працаў у тэхніцы «ляўкас». Вобразы М. Пяшкун фантастычныя і казачныя, а палітра складаецца з яркіх насычаных колераў. У яе творах звычныя формы нечакана скажаюцца. Да прыкладу, у карціне «Турнір» шахматная дошка страчвае сіметрычнасць і прыпадабняецца да фрагмента сярэднявечнага замка.

Пабачыць творы маладой мастацкі можна да 16 снежня.

✓ **4 снежня** адбыўся вернісаж персанальнай выстаўкі Хрысціны Высоцкай «**Лекі ад меланхоліі**», прысвечанай дню нараджэння паэта Максіма Багдановіча. Эпіграфам да яе сталі радкі класіка:

*Падымі увару сваё вока,
І ты будзеш ізной, як дзіця,
І адбодуць-адлынуць далёка
Ўсе трывогі зямнога жыцця.*

Х. Высоцкая працуе ў накірунку мастацтва і дызайну тэкстылю. Аўтар раскрывае вобразы штодзённага жыцця ў творах тэкстыльнай скульптуры і арт-аб'екта, габелена, мастацкага роспісу і лічбавага друку на тканіне, а таксама ў эскізах з пленэраў. Выстаўка – гэта развагі мастацкі пра прыгажосць мімалётных мо-

мантаў жыцця і невыпадковасць нават самых маленькіх здарэнняў. У хуткім рытме сучаснага свету чалавек штодзённа знаходзіцца ў рэжыме «дзеяння». У гэтых жыццёвых варунках аднойчы надыходзіць момант перагарання і стомы, што можа перарасці ў хранічную абьякавасць, скептызм і меланхолію. У такі момант ёсць магчымасць страціць адчувальнасць прысутнасці і дачынення да дадзенага месца і часу.

Выстаўка «Лекі ад меланхоліі» – свайго роду «зборнік» твораў, што адлюстроўвае рэфлексію на здарэнні ва ўнутраным і знешнім свеце мастака. Хрысціна ўпоўненыя, што мастацтва – заўсёды лекі як для аўтара, так і для глядача. Праз мастацкі твор наладжваецца сувязь паміж глядачом і мастаком, у выніку чаго адбываецца абмен энергіяй.

✓ **5 снежня** ў галерэі Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь адкрылі выстаўку мастака-пастаноўшчыка Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага музычнага тэатра Іллі Падкапаева «**ХРАНАТОП 2.1... Прастора/час 2.1.**». Ілля ў 2015 г. скончыў Віцебскі дзяржаўны тэхналагічны ўніверсітэт па спецыяльнасці «дызайн прадметна-прасторавага асяроддзя». У час вучобы браў удзел у стварэнні «Канцэпцыі брэндзіравання Віцебскага рэгіёну сродкамі дызайну» (праект уладкавання Парку тысячагоддзя «Line» у г. Віцебску). У 2019 г. скончыў аспірантуру Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў. З 2018 г. працуе ў

групе Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага музычнага тэатра мастаком-пастаноўшчыкам.

У аснову канцэпцыі пакладзены разважанні і назіранні мастака на тэму прасторы/часу чалавека XX – пач. XXI ст. Рознасць тэхнік, манераў і матэрыялаў маюць для аўтара вызначальнае значэнне. Ідэю ўвасаблення вобразаў аўтара выбудоўвае на аснове быцця чалавека, яго існавання і канфлікту паміж «Я цяпер» і «Я пасля». Агульнае ў вырашэнні прасторы фармату становіцца яго ўнутраны/знешні канфлікт – яго аналіз і рэпрэзентацыя. У экспазіцыі прадстаўлены жывапісныя і графічныя працы, створаныя за апошнія некалькі гадоў.

✓ **6 снежня 2019 г.** у Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь адкрылі навагодні выставачны праект «**Музей ёлачных цацак**». На выстаўцы экспануюцца навагоднія цацкі з Еўропы, Азіі, Аўстраліі, Амерыкі і Афрыкі, аналагаў якім няма ні ў адным еўрапейскім музеі. Сярод іх – рарытэтычныя экспанаты: дакладная копія цацкі, падараванай Папу Рымскаму Яну Паўлу II і занесенай у Кнігу рэкордаў Гінеса, велізарны шклянны шар з Венскага балю і многае іншае. Наведнікі могуць пазнаёміцца з традыцыямі навагодніх святаў такіх краінаў, як Паўночная Карэя, Іран, Конга, Перу, Руанда, Антыгуа і Барбуда, Новая Зеландыя і многіх інш.

Выстаўка – частка збору найбуйнейшай сусветнай калекцыі ёлачных цацак. Штогод «Музей ёлачных цацак» абнаўляе свае фонды, і гэта дазваляе кожны раз наведваць выстаўку як упершыню.

Трэці год запар праект праходзіць сумесна з Фабрыкай ёлач-

ных цацак «Грай» («Ганарыся Рэчамі АЙчыны»). Наведнікі музея маюць магчымасць даведацца аб сакрэтах вытворчасці навагодніх упрыгажэнняў на адзінай у Беларусі фабрыцы ёлачных цацак, а таксама пад кіраўніцтвам мастакоў прадпрыемства прайсці адукацыйны майстар-класы па вырабе ёлачных цацак, і не толькі.

У рамках праекта «Музей ёлачных цацак» працуе фірмовы магазін фабрыкі «Грай», дзе можна набыць ёлачныя цацкі па фабрычных цэнах.

✓ У філіяле Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь «Дом-музей І з'езда РСДРП» **7 снежня** адкрылі выстаўку ёлачных цацак саветаўка перыяду «**У госці да казкі**». Наведнікаў запрашаюць паблукваць па казачным лесе сярод ёлак, упрыгожанага антыкварнымі цацкамі мінулага стагоддзя. Кожная ялінка распавядае аб старонках жыцця пэўнага перыяду: чым займаліся і як выглядалі людзі, якія казкі любілі, у што верылі... Прадстаўленая прыватная калекцыя цацак ад калекцыянера з Бабруйска Галіны Жук. На некалькіх дзесятках розных па памерах ялінак можна пабачыць вярхоўкі, шары, дамкі, грыбочкі, ліхтарыкі, пацеркі, казачных персанажаў і г.д., вырабленых у розных тэхніках і з розных матэрыялаў. У казачным лесе таксама схавалася мноства розных Дзядоў Марозаў і Снягурак.

На выстаўцы можна пабачыць і іншы сімвал свята – паштоўкі. У мінулыя часы кожнае свята не абыходзілася без гэтага элемента. Якімі яны былі, што жадалі адно аднаму людзі паўстагоддзя таму, можна пабачыць па 14 студзеня ў доме-музеі.

«Галька», якая з'явілася ў Мінску

6 снежня ў сталічным кінатэатры «Масква» ў рамках праекта «КІНЯМО. Нямое кіно + жывая музыка» прайшоў спецыяльны паказ фільма Канстанты Мягліцкага «Галька» з жывой музыкой. Паказ драмы праймеркаваны да 200-годдзя з дня нараджэння Станіслава Манюшкі і быў арганізаваны пры ўдзеле Польскага інстытута ў Мінску і Нацыянальнага кінаархіва ў Варшаве.

«Кінямо» – адзіны ў Беларусі штогадовы фестываль нямога кіно і сучаснай музыкі, асноўнай задачай якога з'яўляецца папулярызаванне і пераасэнсаванне класікі нямога кіно сродкамі сучаснай музыкі. Апроч сезонных паказаў пад адкрытым небам фестываль цягам года ладзіць спецыяльныя паказы нямога кіно з жывой музыкой на розных пляцоўках. Фестываль заснаваны праектам «Cinemascore» і Асацыяцыяй маладых беларускіх кампазітараў.

Экранізацыя аднайменнай оперы, што выйшла ў шырокі паказ у 1929 годзе, была прадставлена ў музычным суправаджэнні, створаным кампазітарам Вольгай Падгайскай адмыслова для адноўленай версіі фільма. Дарэчы, яна яшчэ арганістка, аўтар сімфанічных твораў, камерна-вакальных і камерна-інструментальных твораў, музыкі для тэатра і кіно, адна з арганізатараў міжнароднага фестывалю нямога кіно і сучаснай музыкі «Кінямо». У 2012 годзе разам з Віталём Эпавым заснавала калектыву новай камернай музыкі «Five-storey ensemble». Калектыву выпусціў два альбомы на італьянскім лейблы «Altrock».

«Галька» – адна з трох польскіх даваенных экранізацыяў оперы С. Манюшкі, што распавядае пра няшчаснае каханне вясковай дзяўчыны Галькі да паніча Януша. Фільм, аднак, не з'яўляецца дакладнай адаптацыяй твора Манюшкі: пры працоўцы сцэнарыя Ежы Браўн выкарыстаў толькі асноўныя матывы лібрэта. У 1932 годзе па рашэнні прадзюсара фільм быў агучаны ў адпаведнасці з тагачаснай практыкай: уласцівы для нямога кіно інтэртытры захаваліся, а да асобных сцэнаў дадаткова былі створаныя так званыя «спеўна-музычныя» ілюстрацыі. Разам з арыямі і хорамі з арыгінальнай оперы ў новай версіі гучалі фрагменты твораў Фрыдэрыка Шопэна, Войцеха Асманскага, Эдварда Грыга, Рыхарда Эйленберга і народнай мелодыі.

Да нядаўняга часу нямая экранізацыя «Галькі» не была вядомай шырокай публіцы: з арыгінальнай версіі фільма захаваліся толькі апошнія чатыры хвіліны. У зборках Нацыянальнага кінаархіва ў Варшаве былі знойдзеныя таксама вялікія фрагменты працоўных матэрыялаў да больш позняй гукавой версіі. Пры гэтым гукавая дарожка да фільма захавалася толькі часткова.

Рэстаўрацыя «Галькі» з'явілася адным з найвялікшых вынікаў такога кшталту, з якім сутыкнуўся Нацыянальны кінаархіў. Паколькі дакументацыя да фільма не захавалася, існыя матэрыялы былі няпоўнымі і да таго ж адносіліся да дзвюх розных версій фільма, сучасная зборка на аснове захаваных фрагментаў рабілася амаль інтуітыўна.

Беларуская прэм'ера «Галькі» прайшла пад жывы музычны акампанемент у выкананні салістаў Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларусі Ірыны Кучынскай (сапрана) і Андрэя Кліпо (барытон), харавой капэлы, калектыву новай камернай музыкі «Five-storey ensemble» (В. Падгайская, фартэпіяна, Аксана Герасіме́нак, скрыпка, Аляксандра Чахоўская, скрыпка, Аляксандр Сердзюкоў, віяланчэль, Эрык Арлоў-Шымкус, кантрабас, Аляксандр Яске́льчык, кларнет, бас-кларнет, Віталь Эппаў, сапрана-саксафон).

Ствараючы музычнае суправаджэнне да адноўленай версіі «Галькі», В. Падгайская імкнулася прадставіць глядачам сучаснае «прачытанне» нямога стужкі, напоўніць яе актуальным зместам, але ў той жа час аддаць даніну павагі С. Манюшцы як пачынальніку польскай і беларускай опернай традыцыі, уключыўшы ў партытуру фрагменты арыгінальнай оперы. Вынікам стаўся новы твор, свасаблівы сімбіёз кіно і оперы, адметны сваёй моцнай драматургіяй і сімфанічнай глыбінёй.

Паводле інфармацыі арганізатараў

Альбомы памяці

Усё далей адыходзяць страшныя гады Вялікай Айчыннай вайны. Усё менш застаецца з намі яе ўдзельнікаў. Але кожны чалавек, асабліва малады, павінен ведаць і памятаць пра тыя выпрабаванні, якія выпалі на долю нашага народа, шанаваць мужнасць і гераізм старэйшага пакалення – абаронцаў нашай Айчыны.

У Данілавіцкай сельскай бібліятэцы – цэнтры развіцця і падтрымкі чытання, што ў Дзятлаўскім раёне, сабраны матэрыял з успамінамі аб мясцовых ветэранах вайны, аформлены альбомы памяці «Нашы ветэраны». Прапануем увазе чытачоў успаміны аб вайне тых нашых землякоў, якіх ужо няма з намі, але засталася памяць.

Фёдар Баброўскі

Удзельнічаў у шматлікіх баях на тэрыторыі Гомельскай і Мінскай абласцей. За адну з іх быў узнагароджаны ордэнам Айчыннай вайны 2-й ступені. Добра памятае ветэран баі на тэрыторыі Гродзенскай вобласці. «Цяжка было, але мы выстаялі», – кажа ветэран. Вярнуўшыся з вайны ў сваю родную вёску, працаваў у калгасе, а затым ажаніўся з Праскоўяй Іванаўнай. Не забыць ветэран салдацкія дарогі і салдацкія подзвігі. Аб іх нагадваюць шматлікія ўзнагароды.

Вікенцій Лашкоўскі

малады хлопец. Але ў Мінску яму разам з таварышамі ўдалося ўцячы. Даведаўшыся, што ў тых месцах ствараліся першыя партызанскія атрады, хлопцы пайшлі ў лес. Прабыў паўгода ў партызаных Налібоцкай пушчы. Ваяваў у атрадзе Воранава брыгады імя Панамарэнкі. Вельмі добра памятае баі на тэрыторыі цяперашніх Гродзенскай і Брэсцкай абласцей. Затым з партызанаў трапіў на фронт. Ваяваў на польскай зямлі.

Аляксей Баканаў

Аляксей Трафімавіч Баканаў нарадзіўся ў 1919 годзе ў вёсцы Уланаўшчына. З пачаткам вайны яго прызвалі на фронт. Першы ваенны год – самы жудасны, успамінае ветэран. Ваяваць давялося ў розных мясцінах. У час адной з атак пры штурме Кенігсберга быў цяжка паранены. Удзельнічаў у штурме і ўзяцці Берліна. Як прызнаўся Аляксей Трафімавіч, найдаражэйшая для яго ўзнагарода – першы медаль «За адвагу», атрыманы ў самым пачатку вайны. Пасля вярнуўся ў сваю родную вёску, працаваў у калгасе. Неўзабаве пазнаёміўся з маладой дзяўчынай Надзеяй з суседняй вёскі Касцюкі, з якой прадоўжыў свой жыццёвы шлях. А забыць пра вайну ветэрану не даюць раны і шматлікія ўзнагароды.

Уладзімір Лошка

Калі ў 1949 годзе быў арганізаваны калгас, то, скончыўшы вясэрную школу, працаваў там.

Франтавыя шляхі-дарогі ніколі не забыць Вікенцію Вікенцьевічу Лашкоўскаму. Нарадзіўся ў 1925 годзе ў вёсцы Лапушка. Як звычайны вясковы хлопчык, ён хадзіў у школу, дапамагаў бацькам па гаспадарцы. Але неўзабаве ішчаслівае дзяцінства (а было яму няпоўных сямнаццаць гадоў) абарвала вайна. Вікенцію Вікенцьевіч вельмі добра помніць дзень, калі ў іх вёсцы ўпершыню з'явіліся немцы і ўчынілі расправу над мясцовымі жыхарамі. Маладзёў пахапалі на прымусовыя працы ў Германію, куды трапіў і

малады хлопец. Але ў Мінску яму разам з таварышамі ўдалося ўцячы. Даведаўшыся, што ў тых месцах ствараліся першыя партызанскія атрады, хлопцы пайшлі ў лес. Прабыў паўгода ў партызаных Налібоцкай пушчы. Ваяваў у атрадзе Воранава брыгады імя Панамарэнкі. Вельмі добра памятае баі на тэрыторыі цяперашніх Гродзенскай і Брэсцкай абласцей. Затым з партызанаў трапіў на фронт. Ваяваў на польскай зямлі. Вікенцію Вікенцьевіч быў кантужаны, праляжаў у шпіталі, падлячыўся і зноў апынуўся на фронце. Другі раз ён быў цяжка паранены. Пасля лячэння дэмабілізаваны дамоў. Вярнуўся ў родную вёску, дзе пасля вайны быў арганізаваны калгас. Працаваў брыгадзірам. Ажаніўся з мясцовай дзяўчынай Любоўя Барысаўнай Лошка. Тыя старонкі салдацкай біяграфіі часта паўстаюць у памяці ветэрана. Аб іх сведчаць дакументы далёкага незабыўнага часу, дзяржаўныя ўзнагароды.

Фёдар Канстанцінавіч Баброўскі нарадзіўся ў 1923 годзе ў вёсцы Уланаўшчына. Вестка пра пачатак вайны заспела яго пад час вучобы ў школе. Як аб'явілі па радыё аб наступленні нямецкіх войскаў на нашу зямлю, 18-гадовы юнак быў прызваны на фронт. Быў паранены, падлячыўшыся, зноў накіраваўся на фронт.

На жаль, няма ў жывых гэтых ветэранаў Вялікай Айчыннай вайны, але памяць беражліва захоўваюць іх дзеці, унукі, праўнукі, землякі-аднавяскоўцы. Няхай і праз вашу газету аб іх слаўным мінулым даведаецца як мага болей людзей.

Жанна КУР'ЯН,
бібліятэкар Данілавіцкай сельскай бібліятэкі –
цэнтры развіцця і падтрымкі чытання, Дзятлаўскі раён

Ветэраны працы – спадчыны набытак грамадства, энцыклапедыя вопыту, інтэлектуальны патэнцыял, духоўны камертон для маладых пераемнікаў.

Да Дня работнікаў сельскай гаспадаркі Бярэзінская цэнтральная бібліятэка і прафкам работнікаў АПК ініцыявалі статус-акцыю «Землякі – калгаснай эпохі маякі». У фармаце сустрэчы пакаленняў у раённым цэнтры культуры 14 лістапада адбылося мерапрыемства, на якое запрасілі ветэранаў, бярэзінскіх аграрыяў і маладых кіраўнікоў сельскай гаспадаркі раёна. Вечарына пачала серыю мерапрыемстваў Года малой радзімы, прысвечаных найлепшым людзям сельскагаспадарчай вытворчасці рэгіёна.

Старшыня раённага савета ветэранаў М. Абазовік у прывітальным выступленні казаў аб значным унёску ветэранаў сельскагаспадарчай галіны ў росквіт Бярэзінскага раёна, вернасці служэнню абранай справе і актыўнай грамадзянскай пазіцыі. Старшыня прафкама работнікаў АПК М. Каўзуновіч адрасавала землякам словы ўдзячнасці, самадзейныя артысты падарылі пранікнёныя песні, а работнікі раённай бібліятэкі падрыхтавалі вечарыну-прысвячэнне самаму знанаму аграрыю Бярэзіншчыны Гвідону Рэуту – старшын калгаса «Ленінскія дні» з 30-гадовым стажам кіравання, кавалеру ордэнаў Леніна, Знак Па-

Эпохі маякі

шаны, Кастрычніцкай рэвалюцыі, Працоўнага Чырвонага Сцяга. Слайд-прэзентацыя «Зорны старшыня» на аснове рэдкіх архіўных фотаматэрыялаў ажывіла самыя яркія эпізоды біяграфіі і дазволіла прачытаць Кнігу жыцця ўраджэнца в. Лысуха нашага раёна, выхадца з мнагасямейнай сялянскай сям'і, выпускніка Смілавіцкага сельгастэхнікума, партызана і франтавіка, ардэнаноснага кіраўніка. Жыццёвы шлях земляка быў не адно ў кветкавых пялёстках і ў водблеску ўзнагародаў.

Яму давялося жыць у трох эпохах – сталінскай, хрушчоўска-брэжнеўскай, перабудовачай гарбачоўскай. У біяграфію ўплеценая гісторыя калектывізацыі на Бярэзіншчыне і ўтварэнне ў в. Лысуха калгаса імя В.І. Чапаева, даваеннай адукацыі, акупацыі раёна фашысцкімі карнікамі з стварэннем у яго роднай вёсцы лагера для савецкіх ваеннапалонных, партызанскія будні атрада «Перамога» брыгады М.А. Шчорса, вызваленне Венгрыі, Аўстрыі, Чэхаславакіі.

Гвідон Іосіфавіч аддаў сельскагаспадарчай дзейнасці без малога паўстагоддзя, меў за плячыма тэхнікум, а ў працы не саступаў акадэміку. У студзені 1946 г. 23-гадовы франтавік, маючы на руках дыплом агранома, які паспеў атрымаць напярэдадні вайны, назаўсёды звязаў

прывітальны адрас ад лётчыкаў-касманаўтаў СССР. Ардэнаносны старшыня працаваў па прызначэнні: ствары чалавеку належныя ўмовы працы, а потым патрабуў якасць. Лешніцкія выгоды для калгаснікаў: утульныя дамы механізатара і жывёлавода з душавой і тэлевізарам, ларок ад вясковага магазіна на МТФ «Навасёлкі», перасоўны вагончык на колах для пастухаў, грамадская лавія, пральня, КБА. Кіраўніком Г. Рэут заставаўся нават на пенсіі – да 72 гадоў. Ён да апошняга быў верным сваім жыццёвым прынцыпам, свайму «вясковому мегаполісу» – вёсцы Лешніца, дзе жыў і працаваў, выхаваў двух годных сыноў. Малодшы Генадзь па прыкладзе бацькі прайшоў выпрабаванне старшынствам – узначальваў калгас «Сцяг Кастрычніка».

Стварыць духоўны партрэт земляка і партрэт часу, у якім яму давялося жыць і працаваць, дапамаглі ўспаміны былога старшыні калгаса

«Гвардзеец» І. Кутаса, маладога брыгадзіра калгаса «Ленінскія дні» А. Гурэцкага і галоўнага інжынера І. Жукоўскага. Са словамі пра старшыню і сябра выступілі ветэран калгаснага жыцця, старшыня калгаса імя XXII з'езда КПСС М. Макаранка і прадстаўнік бярэзінскай інтэлігенцыі М. Карканица, якога звязала больш чым 40-гадовае сяброўства з Г. Рэутам. Іх успаміны з цёплымі настальгічнымі дэталямі-эпізодамі дазволілі сучаснікам убачыць вобраз Г. Рэута не ў залачонай рамцы, на манументальным п'едэстале, а родным, бліzkім, зразумелым. Гвідон Іосіфавіч годна пражыў 84 гады, памёр 4 красавіка 2007 года. Яго імя навечна ўпісана ў летапіс раёна, такія людзі – наш скарб, наша спадчына.

Тамара КРУТАЛЕВІЧ, загадчыца аддзела маркетынгу Бярэзінскай ЦРБ

сваё жыццё з вёскай, калгаснай вытворчасцю: быў аграномам у Вялікаборскай МТС, кіраўніком аддзялення калгаса «Паплавы», старшынёй калгаса «Сцяг Кастрычніка», з 1965 – 1995 гг. – старшынёй праўлення калгаса «Ленінскія дні». У 1970 – 1980-я гаспадарка трымала лідарства па многіх відах паказчыкаў не толькі ў раёне – у рэспубліцы! Адзначаная дыпламам І ступені, бронзавым і срэбным медалямі ВДНГ СССР за уручэннем гаспадарцы аўтамабіля УАЗ, пераходным Чырвоным сцягам КПСС і Савета Міністраў БССР за высокі паказчыкі ў вытворчасці бульбы з уручэннем палыводчай брыгадзе дыплама ВДНГ і каларовага тэлевізара, стала пераможцам Усесаюзнага сацыялістычнага спаборніцтва. Калгас быў уключаны ў спіс перадавых з правам наведвання дэлегацыяў рэспубліканскага і замежнага ўзроўняў. 6 дзярак малочна-таварнай фермы (МТФ) «Лешніца» з'яўляліся членамі раённага клуба 4-тысячніцаў. Загадчыца фермы Г. Дзюк, адзіная з трох раёнаў вобласці (Бярэзінскага, Чэрвенскага, Барысаўскага) стала дэлегатом XXV з'езда КПСС. Звенявы па вытворчасці бульбы М. Гайдук адзначаны ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга, механізатар М. Дзюк атрымаў імяны трактар МТЗ-80. Лешніцкія камбайнеры – пераможцы раённага спаборніцтва-85 атрымалі

Як набыць кнігі А. Зайкі?

Паважаныя чытачы, тыя, хто любіць родную мову, шануе яе. Звертаюся да вас з прапановай набыць кнігі майго спачылага мужа Алеся Зайкі.

Яшчэ пры яго жыцці ўбачылі свет «Прыказкі і прымаўкі, жарты і каламбуры, прыгаворкі і язычаломкі, вясельныя прыгаворкі пры дзяльбе каравая, вітанны і зычэнні, ветлівыя і ласкавыя выразы, засцярогі і прысяганы, праклёны і адкляці, жартоўныя праклёны і дражнілкі-кепікі, зневажаны і параўнаны, прыкметы народнага календара з Косаўшчыны» (кароткая назва «Прыказкі і прымаўкі з Косаўшчыны»), «Фразеалагічны слоўнік Косаўшчыны», кніга про-

зы «Чысты чацвер». Пасля яго раптоўнай смерці выйшла яшчэ адна кніга – «Мікратапаніміка Івацэвіччыны».

Кнігі Аляксандр Фаміч выдаваў за свой кошт. Іх няма ў сельскіх і школьных бібліятэках, у бібліятэках універсітэтаў. Штогод студэнты філалагічных факультэтаў запісваюць па вёсках дыялектныя словы, узоры гаворак. Але няма ўжо людзей, якія ведалі многа гэтых словаў, правільна гаварылі. Цяпер размаўляюць у вёсках на траянцы. Аляксандр Фаміч збіраў народную мудрасць раней, калі былі жывыя носьбіты чыстай беларускай мовы, ад іх былі запісаныя і дыялектныя словы, і фразеалагізмы – усё пералічанае вышэй. Яго кнігі атры-

малі высокую ацэнку вучоных-мовазнаўцаў.

Падтрымайце шчырага беларуса, які ўсё жыццё прысвяціў вывучэнню багацця роднай мовы, сабраў унікальны матэрыял, аддаваў сілы і здароўе вывучэнню і захаванню скарбаў народнай культуры, каб нашчадкі мелі багату спадчыну.

Кнігі выдадзеныя, але з распаўсюджваннем іх я засталася сама. Хочацца, каб шматгадовая праца не прапала дарэмна.

Хто хоча набыць кігі А. Зайкі – тэлефануйце аўтару гэтага допісу: +375 29 203-56-20; 8(01645) 43-2-35.

Антаніна ЗАЙКА

Ён многае мог бы зрабіць для Беларусі

Прозвішча гэтага чалавека, які заслугоўвае памяці людской і асабліва клімаўчанаў, хацелася б мне зараз узгадаць. Яно звязанае з Калінінскай акругай, што існавала ў 1924 – 1927 гадах з цэнтрам у Клімавічах, і, несумненна, вартае ўвагі чытача. Гэта Аляксандр Адамовіч – сакратар Калінінскага акруговага камітэта партыі, які быў таксама аўтарам акруговай газеты «Наш працаўнік».

Рупячыся на гэтай адказнай дзяржаўнай пасадзе, ён часта, ледзь не штомесяц, дасылаў у Наркамат асветы лісты з паграбаваннямі прыслаць усё новых і новых спецыялістаў для курсаў беларускай мовы і літаратуры, гісторыі і геаграфіі. Словам, жыў клопам аб адукацыі людзей гэтага напаяўзабытага пасадавымі асобамі краю ў самай глыбінцы Беларусі – у адружэнне ад іншых кіраўнікоў акругаў, якія наадварот прасілі вышэйшае начальства запавольваць тэмп беларусізацыі, што праводзілася ў краіне.

Іяк свярджанае пісьменнік Уладзімір Арлоў, ехалі тады ў акругу выступаць з лекцыямі Максім Гарэцкі, Янка Купала (што ён наведваў Калініншчыну, мною адшуканая гэ-

тая звестка ўпершыню. – І.Л.), Якуб Колас ды іншыя вядомыя і не вельмі вядомыя літаратары, і не толькі яны. Пад кіраўніцтвам А. Адамовіча працавалі паэты Уладзімір Дубоўка і Алесь Дудар, які называў Калініншчыну «зямлёю абячанаю для беларускіх нацдэмаў».

А. Адамовіч мысліў катэгорыямі не толькі адной акругі, а ўсёй нацыі. Аднаго разу ў гутарцы з дырэктарам Інбелкульту Аркадзем Смолічам неабачліва выказаў пра неабходнасць «стварэння бар'ера супраць РСФСР, што ўрэшце спыніла б русіфікацыю». Казаў тое з нагоды правядзення ўсё той жа беларусізацыі, якой яму было загадана займацца. Але, відаць, перастараўся ў працы А. Адамовіч, лішняе сказаў. Таму ў 1925 годзе ім пільна зацікавілася АДПУ, бо праблемамі нацыі і так было каму ў краіне займацца. А можа, проста правяралі тады на адданасць справе Леніна-Сталіна перад яго павышэннем па службе? Бо ініцыятывунасць А. Адамовіча была хутка заўважаная, і яго перавялі з Клімавічаў на працу спачатку ў Полацк, а потым у Мінск – кіраўніком сектара друку ЦК КПБ(б), намеснікам наркама земляробства.

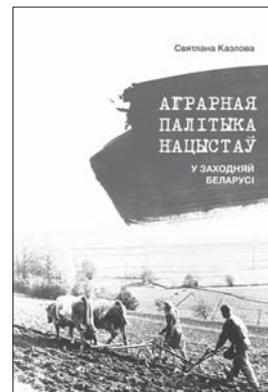

Але доказы супраць яго ўсё прыбаўляліся. Відаць, увесь гэты час працягвалі сачыць за ім, каб іх было дастаткова. Дзяржаўны дзеяч і адзін з кіраўнікоў палітыкі беларусізацыі 1920-х гадоў быў арыштаваны ў 1930-м годзе па справе Саюза вызвалення Беларусі, яму прысудзілі дзесяць гадоў зняволення. (Дарэчы і Янку Купалу выклікалі тады на допытты па справе гэтага саюза, якія пасля і прывялі ўрэшце яго да трагічнай гібелі ў Маскве. Але заўважу, сама такая назва саюза выклікае ў мяне вялікі недавер, што ён існаваў на самой справе, а не быў выдуманым, каб мець падставы для арыштаў, самімі тагачаснымі жрацамі людскіх лёсаў.)

Аграрная палітыка нацыстаў у Заходняй Беларусі

Кнігу з такой назвай днямі набыў у краме «Акадэмікніга». Яе аўтар – Святлана Казлова (Бялоцкая), кандыдат гістарычных навук. Даследчыца нарадзілася ў 1978 г. у Брэсце. У 1995 – 2000 гг. вучылася на гістарычным факультэце Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А.С. Пушкіна. У 2001 г. пасляхова скончыла магістратуру ўніверсітэта ў Беластоку (Польшча), у 2005 г. – аспірантуру Інстытута гісторыі НАН Беларусі. У 2004 г. праходзіла навуковую стажыроўку ў свабодным універсітэце Берліна (Германія). У 2006 г. пасляхова абараніла кандыдацкую дысертацыю. У 2006 – 2014 гг. працавала навуковым супрацоўнікам аддзела ваеннай гісторыі і міждзяржаўных адносін Інстытута гісторыі НАН Беларусі, дацэнтам у мінскім інстытуце кіравання. З 2014 г. жыве і працуе ў Швецыі. Аўтар больш як 60 навуковых артыкулаў. Даследуе эканамічную палітыку нацыстаў у акупаванай Беларусі (1941 – 1944 гг.), таксама пытанні оўруцкай шляхты ў XV – XIX стст.

У манаграфіі на падставе багатага корпуса архіўных крыніцаў, якія ўпершыню ўводзяцца ў навуковае абарачэнне, усебакова прааналізаваная аграрная палітыка

нацыстаў на тэрыторыі Заходняй Беларусі ў 1941 – 1944 гг. Асабліва ўвага нададзена пытанням планавання, забеспячэння і ажыццяўлення на практыцы аграрных мерапрыемстваў, прадугледжаных акупацыйнай палітыкай фашысцкай Германіі.

Кніга выйшла ў выдавецтве А.М. Янушкевіча накладам 500 асобнікаў. Навуковы рэдактар манаграфіі – доктар гістарычных навук, прафесар Аляксей Літвін. У манаграфіі змешчаныя фатакопіі архіўных дакументаў.

Кніга будзе карыснай усім, хто цікавіцца гісторыяй Беларусі перыяду Другой сусветнай вайны.

Аляксей ШАЛАХОЎСкі

Пабываў А. Адамовіч і на Салаўках, і на Беламорска-Балтыйскім канале, а знайшоў сабе вечны спачын у Карэліі, у Сегажскім раёне, бо пасля перагляду справы 15 верасня 1937 года быў расстраляны. Месца яго пахавання, на жаль, дасюль грамадскасі невядомае. Яму было толькі трыццаць сем – вось такое нешчаслівае супадзенне гэтых лічбаў.

Так згінуў добры чалавек і талковы кіраўнік у самым росквіце сваіх арганізатарскіх сілаў. Ён мог далёка пайсці па службовай лесвіцы і многае зрабіць для роднай і гэтак любімай Беларусі. Мог, але яму не далі...

«У Клімавічах, як і нідзе, няма ні помніка, ні вуліцы ягонага імя. Але існуе своеасаблівы літаратурны помнік – прысьвечаная Адамовічу паэма Уладзімера Дубоўкі «Калініншчына», – канстатуе факт у сваёй кнізе «Імёны свабоды» пісьменнік У. Арлоў. Вось сумныя радкі з таго літаратурнага твора:

*Мой лобы браце, блізкі і далёкі,
няма сталёвасьці і арфазвоннасці.
Такая сцюжога на душы, навокал,
як дзень з дажджамі – быццам
сённяшні.*

*Ці ж я ня ведаю, ці ж я ня знаю,
ці я ня сын сваёй сучаснасці –
жыццёў крывініць, і музыкі граюць,
на лад напасыць ўсё ня шчасціца...*

Іван ЛАПО,
краязнаўца, журналіст

3-пад музейнага шкла

Калекцыя бульётак музея-запаведніка «Нясвіж»

У калекцыях музея-запаведніка «Нясвіж» захоўваецца шмат прадметаў, надзвычай папулярных у мінулым і амаль невядомых цяпер. Адным з такіх прадметаў з'яўляецца бульётка – арыгінальны прыбор, што выкарыстоўвалі ў Еўропе з другой паловы XIX стагоддзя. Бульётка ў перакладзе з англійскай мовы («to boil») азначае «кіпяціць, варыць». Па сваёй сутнасці – гэта металічная ёмістасць на падстаўцы са спіртоўкай або газавай гарэлкай. Знешне падобная да самавара, паводле функцыянальнага выкарыстання – да тэрмаса. Галоўнай яе мэтай было доўгі час падтрымліваць тэмпературу вадкасці стабільнай. У бульётку наліваўся кіпень, які доўга заставаўся цёплым дзякуючы падпаленай спіртоўцы, размешчанай пад рэзервуарам. Бульёткай было вельмі зручна карыстацца, калі чаяванне мусіла быць доўгім. У такіх прыборах рабілі не толькі чай, але і пуш, і глінтвейн. Форма бульёткі магла быць рознай: сустракаюцца экзэмпляры ў форме чайніка, паравоза, лебедзя.

У XX стагоддзі бульётка яшчэ выкарыстоўвалася ў колах інтэлігенцыі для падагрэву кавы ці чаю. Але паступова, калі значна падаражэў спірт, мода на выкарыстанне бульётак пайшла на спад.

Упершыню вытворчасцю бульётак пачалі займацца кампаніі Вялікабрытаніі і Францыі «Джэймс Дыксан і сыны», «Шарль Крыстофль і ўсе». У канцы XIX – пачатку XX стагоддзя ў Расійскай імперыі, у склад якой уваходзіў Нясвіж, бульёткі рабілі на Варшаўскіх фабрыках Р. Пляўкевіча, «Норблін і Ка»; фабрыцы Фёдара Дубініна ў Санкт-Пецярбургу.

Калекцыя бульётак музея-запаведніка «Нясвіж» цяпер налічвае дзесяць розных паводле формы, часу і месца стварэння экзэмпляраў. Прапаную азнаёміцца з некаторымі з іх.

Першая бульётка трапіла ў музейны фонд у 2007 годзе. З 2008 года і да сённяшняга дня экспануецца ў зале «Бібліятэка і архіў» сектара «Палацавы ансамбль». Вырабленая яна ў пачатку XX стагоддзя ў Заходняй Еўропе. Мае форму перавернутага ўсечанага конуса з закругленым верхам. У верхняй частцы тулава размешчаная гірлянда-фрыз са сплеченага лісця. Накрыўка

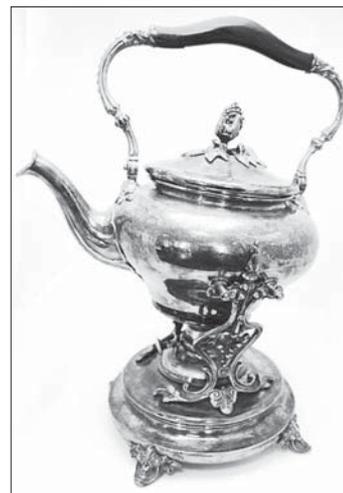
здымная з наверхшам чорнага колеру ў выглядзе шарыка. Бульётка ўстаноўленая на падстаўку, што ўяўляе сабой канструкцыю з выгнутых металічных стужак. У цэнтры падстаўкі размешчаная спіртоўка. На супрацьлеглых баках падстаўкі замацаваныя высокія фігурныя стойкі, да верхняй часткі якіх прымацаванае драўлянае дзяржанне чорнага колеру. Па форме і характары дэкару прадмет можна аднесці да стылю «арт-нуво», што сфармаваўся на мяжы XIX – XX стагоддзяў. У гэты час медна-альпакавы сплаў з характэрным злёгку ружаватым адлівам шырока выкарыстоўваўся для падобных вырабаў.

Большасць бульётак, што захоўваюцца ў музеі-запаведніку «Нясвіж», пакрытыя срэбным напыленнем. Напрыклад, бульётка, якую можна пабачыць у «Малой сталовай зале» сектара «Палацавы ансамбль», набытая ў 2011 годзе. Вырабленая яна ў першым дзесяцігоддзі XX стагоддзя ў горадзе Шэфілд найбуйнейшай брытан-

скай кампаніяй «Джэймс Дыксан і сыны». Бульётка мае яйкападобную форму з усечаным верхам. Паверхня рэзервуара пакрытая гравіроўкай: фігурны картуш па цэнтры над кранам, ад якога адыходзяць гірлянды з кветак і лісцяў, што апаясваюць бульётку. Гарлавіна ўпрыгожана арнаментам «меандр», па краі – «пацеркамі». Такі ж арнамент ёсць і на чатырохвугольным плоскім паддоне, што ўстаноўлены на чатырох пляскатых шарыках-ножках. Стаяк конусападобны, пукаты, падзелены на сектары, у пераходзе да тулава звужаны, упрыгожаны гравіроўкай з вяноў кветкаў і лісцяў. Накрыўка конусападобная, знізу выпуклая, па цэнтры звужаная і выцягнутая. Наверхшам у выглядзе вазачкі, завершанае шарыкам. Кран апушчаны ўніз з П-падобнай галінкай у выглядзе раслінных завітоў. Ручкі С-падобныя, выцягнутыя, рабрыстыя, злучэнні да тулава ўпрыгожаныя авальнымі лісцямі.

Другая бульётка, створаная кампаніяй «Джэймс Дыксан і сыны» ў 1900 – 1910-я гады ў горадзе Шэфілд, адрозніваецца ад папярэдняй сваім знешнім выглядам, але не менш прыгажуня. Рэзервуар, авальны ў разрэзе, мае форму скіфаса, верхняя палова гладкая, ніжняя ўпрыгожана рэльефным, вертыкальным рыфленнем. Гарлавіна нізкая, рэзка звужаная. Вечка адкідное, авальнае, пукатае, упрыгожанае рэльефным рыфленнем. Наверхшам авальнае, выкананае з белай касткі, рыфленае, трымаецца на металічным стрыжні. С-падобнае дзяржанне прымацаванае да гарлавіны, гладкае, з двума кольцападобнымі патаўшчэннямі пры згінах. Носік фігурны, рыфлены, з вострым льялам. Бульётка ўстаноўленая на станіне, што ўяўляе сабой круглую, фігурную аснову

са шматлікімі зоркападобнымі адтулінамі на чатырох выгнутых, рыфленых ножках, выкананых ў форме лапаў жывёлы. Ад ножак да цэнтры станіны прымацаваныя тонкія дзяржанні, што прымыкаюць да кальца, на якім устаноўлена спіртоўка. Станіна злучаная з асновай ланцужкамі.

Самая ранняя па вытворчасці бульётка з калекцыі музея-запаведніка створаная ў Францыі ў 1849 годзе сусветна вядомай фірмай «Шарль Крыстофль і ўсе». Рэзервуар выраблены ў выглядзе гаршчочка на нізкім круглым аснованні, паверхня гладкая, бліскучая. Носік выгнуты, рыфлены, у месцы мацавання да тулава ўпрыгожаны рознаўзроўневымі пялёсткамі, льяла шырокае. Дзяржанне скобападобнае, металічная частка рыфленая, у месцах мацавання ўпрыгожаныя літым раслінным арнаментам; цэнтральная частка выкананая з чорнага дрэва, у цэнтры патоўшчаная, выгнутая. Па баках прымацаваныя парныя стрыжні, якімі тулава абпіраецца на станіну. Вечка здымнае, круглае, у цэнтры прымацаванае пукатае з накладным наверхшам у выглядзе паўраспушчанага бутона кветкі на фоне рэльефных вузкіх лістоў. Аснова круглая, двух'ярусная, з круглай адтулінай для спіртоўкі, гладкая, бліскучая, на чатырох літых ножках у выглядзе раслінных парасткаў. На аснове ўстаноўленая літая станіна ў выглядзе дзвюх ажурных падставак з рэльефнымі выявамі галінаў, ягадаў і лістоў. Спіртоўка цыліндрычная ў ніжняй частцы і пукатая ў верхняй, з рабрыстым рубчыкам у цэнтры. Гарлавіна патоўшчаная, вечка пукатае, адкідное.

Без сумневаў, бульёткі – даволі цікавыя і прыгожыя прадметы, што прыцягваюць увагу наведнікаў. Калекцыя пастаянна папайняецца новымі экзэмплярамі, якія экспануюцца пад час часовых выставак у сектарах на навукова-экспедыцыйнай працы «Палацавы ансамбль», «Ратуша», «Дзіцячы адукацыйны цэнтр».

Людміла ЖУК,
малодшы навуковы супрацоўнік
Нацыянальнага гісторыка-культурнага
музея-запаведніка «Нясвіж»

«Англічанка на Крэсах»

(Працяг.
Пачатак у №№ 32 – 33)

Канец 1930-х гадоў

Калі пачалася вайна ў Еўропе і Германія напала на еўрапейскія краіны, уладальнікі навакольных маёнткаў занепакоіліся, часцей пачалі збірацца, абмяркоўваць, што рабіць далей. У сям'і Бохвіцаў былі ўпеўненыя, што мір і спакой у Еўропе можа забяспечыць толькі Англія і ў выпадку нападу немцаў паратунак можна знайсці толькі там.

Аднойчы ў маёнтку пачулі голас Гітлера. Ірэна слухала па радыё гэты істэрэчны, самазадаволены голас і нібы разумела ўсё, што ён гаварыў. Ёй нават не патрэбны быў пераклад, які рабіў муж, абняўшы яе за плечы. Яна разумела адно: гэты чалавек пазбавіць іх усяго. Здавалася, што ў тую хвіліну ён упіваецца ў яе і высмоктвае ўсю кроў. Голас у канцы прамовы закрываў: «На Польшчу! На Польшчу!».

У 1939 годзе пачалася мабілізацыя. Хлопцаў забіралі ў армію аператыўна, не давалі нават апамятацца. Прывозілі пазвы, збіралі на рынку, а потым аўтобусамі везлі ў Навагрудак.

Напярэдадні верасня 1939 года пачаўся ажыятаж найперш у местачковых крамах. Спачатку скупілі ўсю соль, бо помнілі, што ў час Першай сусветнай вайны соль была страшэнным дэфіцытам. Яўрэі-крамнікі выкарысталі момант, каб добра зарабіць на гэтым – паднялі цану на соль. Потым людзі пачалі скупляць усё, што трэба і не трэба ў гаспадарцы. Ірэна ўспамянае, як адна кабета накупляла шмат аднолькавых панчоў, бо не было ўжо чаго купляць у крамах.

Ірэна неакаілася пра тое, куды дзеці пойдучы ў школу, які вясці зараз гаспадарку, ці можна спagnaць тыя грошы, што віваваты ім варшаўскі малочны завод. Ахоплівала адчуванне, што ўсё развальваецца, гіне. Крыху пазней было аб'яўлена, што школы адкрывацца з 11 верасня.

17 верасня 1939 года

Напярэдадні з мястэчка вярнуўся Філарчук. Ён раскажаў, што ў мястэчку неспакойна, паліцыя збегла, улады няма. Людзі чакаюць прыходу большавікоў, ніхто нічога не ведае. І Бохвіцы вырашылі ехаць. Кідаць гаспадарку, маёнтка было вельмі шкада, але другога выйсця не бачылі. Думалі пра сына, пра яго будучыню. Што магло іх чакаць тут? Канфіскацыя маёмасці, прынжэнне? Хутчэй за ўсё. На цягнікі і аўтобусы не стадываліся, рушылі коньмі. Спачатку да Навагрудка, а потым – да Вільні. У Вільні можна спыніцца ў дзядзькі, а потым ужо вырашыць, што рабіць далей. Ды і мясцовых жыхароў асцерагаліся, не ведалі, як будучы сябе паводзіць людзі, калі не стане паліцыі і ўлады. Ірэна ведала, што крыўды на іх вясцоўскія не мелі, кожнаму ў маёнтку стараліся дапамагчы, нікому не адмаўлялі, але чалавечая душа, як кажуць, рэч непрадкавальная. Калі выяжджалі і развіталіся з работнікамі, то ўсё, што не змагі ўзяць з сабой (а бралі толькі самае неабходнае), раздалі парабкам: прадукты харчавання, соль, рэчы, корм для жывёлы, зерне. Людзі развіталіся з панамі са слязьмі на вачах. Ірэну такое стаўленне парабкаў вельмі ўзрушыла. Філарчук хацеў везці паноў да Вільні, але яго жонка так плакала, не пускала яго, асцерагалася, што ён не адважыўся ёй пярэчыць. Павёз малады фурман, нежанаты хлопец.

Люцый у школьнай форме

Па дарозе на Навагрудак сустрэліся са старатам з суседняй вёскі, які папярэдзіў, што ехаць коньмі небяспечна, побач бачылі чырвонаармейцаў. Границы каля Стоубцаў ужо няма, войска рухаецца на захад. Калі ёсць грошы і каштоўныя рэчы, могуць канфіскаваць, а саміх арыштаваць. Лепш за ўсё кіравацца да Ліды, а там цягніком паспрабаваць даехаць да Вільні. Так і зрабілі.

Уцёкі

З горам і бядою ўдалося даехаць да Вільні. Па дарозе і потым дапамагалі людзі: заўсёды знаходзяцца добрыя і бескарыслівыя людзі, на якіх нечакана для сябе можна спадзявацца. На границы давялося аддаць некаторыя дарагія рэчы, каб прапусцілі без перашкодаў. Ірэна аддала свае пярсцёнкі, што насіла шмат гадоў на руках не здымаючы. Але што такое пярсцёнкі, калі вырашаецца лёс цэлай сям'і? Калі перасякалі границы, было вельмі балюча. Успамянала словы мужа пра тое, што гэта іх край, край, дзе жылі продкі, кроўная зямля. Спадзяваліся тут жыць заўсёды, а атрымалася зусім не так. Наперадзе невядомасць. Што яна прынясе: выратаванне, збавенне ці пагібель? Хто мог зараз гэта ведаць? Яшчэ з адным дарагім мужу прадметам давялося расставіцца – з шабляй. Шабля была з надпісамі, з указаннем вайсковага звання Люцыяна, з выгравіраваным прозвішчам. Але на границы шаблю забралі. Ну што ж, Бог і так мілаваў іх сям'ю. Неўзабаве апынуліся ў Літве, дыхалі ўжо вольным паветрам.

Англія

Апынуўшыся ў Вільні, на некаторы час затрымаліся ў кватэры цесця, які памёр у мінулым годзе. Ірэна настойвала, каб любым спосабам дабіцца пераезду ў Англію. Спачатку трапілі ў Коўна, там можна было аформіць дакументы. Зварнуліся спачатку ў польскае консульства

для атрымання пашпартаў, а потым – у англійскае, каб звязацца з сястрой Ірэны і атрымаць візы. Пазней звярнуліся да літоўскіх уладаў па дазвол на атрыманне працы і на выезд. Калі атрымалі англійскія візы, прасілі яшчэ дабівацца транзітных візаў праз Латвію, Эстонію, Фінляндыю, Швецыю і Нарвегію. Кожны консул асцерагаўся даваць візу, баючыся, што яны застануцца ў іх краіне і не паедуць далей. У Літве хадзілі пагалоскі, што СССР перакрые границы ў Літву і не дазволіць больш выяжджаць. Кожны вечар Ірэна і Люцыян выходзілі на цэнтральны бульвар, каб пачуць навіны. Апошняя з іх была вельмі трывожнай: казалі, што хутка ў Літву ўступяць савецкія войскі, і яна пазбавіцца незалежнасці.

Нарэшце яны атрымалі запрашэнне ў англійскае консульства. Консул уручыў ім чэк на імя Ірэны ад англійскай радні. Грошы маглі дапамагчы пераехаць у бяспечнае месца і жыць, пакуль сям'я не атрымае ўсе патрэбныя дакументы. Калі прыйшлі ў банк, каб забраць грошы па чэку, кіраўнік банка, які ведаў цесця Ірэны, запытаў, ці не жонка яна Бохвіца, на што Ірэна адказала, што яна яго нявестка. Сам суддзя Бохвіц памёр год таму, але памяць пра яго добрыя справы захавалася. Кіраўнік банка асабіста абслужыў Ірэну, палічыў гэта для сябе за вялікі гонар.

Ад'езду чакалі яшчэ даволі доўга. Потым гэтак жа доўга плылі да Англіі. І вось ён – туманны Альбён. На границы іх сустрэла сястра Маргарэт з мужам, адвезла на машыне ў свой лонданскі дом.

Як успамянае Ірэна, людзі ў Англіі аказаліся вельмі зычлівымі, іх ахінулі ўвагай і клопатам, ім дапамагалі матэрыяльна. І гэта было так абстаўлена, што карыстацца дапамогай было зусім не сорамна і не ўспрымалася як прынжэнне. Камітэт дапамогі бежанцам перадаваў пасылкі і лісты з грашыма. Калі Ірэна чытала тыя лісты, часам напісаных не зусім граматычна, але ад шчырага сэрца, слёзы цяклі з вачэй.

Аднак нягледзячы на высакароднасць атачэння і нядрэнныя ўмовы жыцця, шчымымі сум па радзіме час

Ірэна ў Лондане, 1944 г.

Ірэна і Люцый у Стакольме

ад часу пранікаў у сэрца і трывожыў да болу. Ірэне бачылася снежная зіма, яркае сонца, што хавалася за лясамі Міроўшчыны. Нездзе там Філарчук запрагае коней і выяжджае на галоўную дарогу. Коні шпарка бягуць па дарозе, пад дугою звоняць званочкі, з-пад капітоў ляцяць пырскі снегу, халоднае паветра апякае твар. Але дзе зараз той Філарчук? Што стала з ім?

Пасля Другой сусветнай вайны жыццё ўвайшло ў сваё рэчышча. Сувязь з радзімай перарвалася, але добрая памяць і ціці сум засталіся да апошніх дзён.

Алена АБРАМЧЫК,
навуковы супрацоўнік
Дзяцляўскага краязнаўчага музея

(Заканчэнне артыкула
ў наступным нумары)

Крыж Ірэны за дапамогу
палякам у Англіі

Люцыян (у цэнтры) з бацькам і сынам

Снежань

15 – Несцераў Рыгор Абрамавіч (1939), мастак – 80 гадоў з дня нараджэння.

15 – Чарнышоў Уладзімір Фёдаравіч (1939), мастак – 80 гадоў з дня нараджэння.

15 – Юдовін Саламон Барысавіч (1894, Бешанковічы – 1954), мастак, аўтар працаў у станковай і кніжнай графіцы, экслібрысе – 125 гадоў з дня нараджэння.

16 – Зьніч (сапр. Бембель Алег Андрэевіч, у манастве – Мікалай; 1939, Мінск), хрысціянскі паэт, публіцыст, філосаф, інак Свята-Успенскага Жыровіцкага манастыра – 80 гадоў з дня нараджэння.

16 – Кімберг Якаў Мікалаевіч (1909 – 1993), акцёр, народны артыст Беларусі – 110 гадоў з дня нараджэння.

17 – Васілеўскі Даніла Мінавіч (1889, Шумілінскі р-н – 1963), краязнаўца (даследчык Віцебшчыны), гісторык, літаратуразнаўца – 130 гадоў з дня нараджэння.

18 – Лейбман Генрых Львовіч (1919 – 2003), кінааператар – 100 гадоў з дня нараджэння.

19 – Пятрэнка Мікалай Макаравіч (1919, Мазырскі р-н – 1997), дзеяч самадзейнага мастацтва, кампазітар, педагог, заслужаны настаўнік Беларусі – 100 гадоў з дня нараджэння.

19 – Табушаў Уладзімір Пятровіч (1929, Бабруйск – 1993), графік – 90 гадоў з дня нараджэння.

19 – Рыжыкаў Мікалай Максімавіч (1939 – 2002), графік – 80 гадоў з дня нараджэння.

21 – Чыгрынаў Іван Гаўрылавіч (1934, Касцюковіцкі р-н – 1996), прэзаіт, драматург, сцэнарыст, публіцыст, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1974), народны пісьменнік Беларусі, першы старшыня ГА «Беларускі фонд культуры» – 85 гадоў з дня нараджэння.

Народ сказаў...

Недзе, Кажуць, дзед ды баба пасварыліся паміж сабой дый пастанавілі: адно да аднаго не гаварыць. Але нядоўга вытрымалі, бо ў бабы цяргення не хапіла, дык яна і пытаецца:

– Стары, ці ты ўчора чхнуў?

– А што? – панура пытае стары.

– Будзь здароў! – ласкава кажа яна.

– Дзякую.

Гэтакі і пагадзіліся.

– Слухай, стары... Сцяпан Крукачонок хоча жаніцца з нашай Марылькай. Як ты думаеш?

– Ды я думаю, што калі хоча, дык няхай жаніцца.

– Але ён хоча, каб ты запісаў яму палавіну зямлі.

– А ведаеш, старая, я думаю, што ён нашай Марыльцы не раўна.

– Трымайся, сыноч, за сукенку, а то застанешся!

– Калі ж, мамачка, сукенка вельмі кароткая – не дастану.

Муж і жонка вярталіся дамоў з гаспадарчага магазіна, дзе набылі патрэбныя ім хатнія рэчы. Жонка ішла бадзёра, размахваючы пральнаю дошкай, а муж нёс пад пахаю пілу.

Па дарозе сустраўся знаёмы.

– Што, пілу купілі? – пытае ён, быццам не верыць сваім вачам.

– Ды што вы – гэта мая карміліца, – адказвае муж, прыскакуючы да сябе пілу, – а піла... вось яна, побач, – паказваў на жонку.

Вова гуляў на двары ў футбол і разбіў сабе нос.

Прышоў дадому. Плача. А бацька і кажа:

– Я так і ведаў, што гэта будзе.

Вова праз слёзы:

– Калі ты ведаў, дык чаму ж мне не сказаў?

Паводле зборніка «Беларускія народныя жарты» (сбраў Змітро Бяспалы; Мінск, 1970)

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 33

Уздоўж: 1. Вапняк. 4. Камар. 6. Авёс. 9. Карміліца. 10. Як. 11. Каза. 14. Абуза. 16. Каток. 17. Свет. 18. Ля. 20. Казляня. 21. Абанент.

Упоперак: 1. Вол. 2. Парасяты. 3. Ярка. 5. Мул. 7. Сакваж. 8. Баран. 12. Сумленне. 13. Саколік. 15. Скрыня. 17. Сала. 19. Кот.

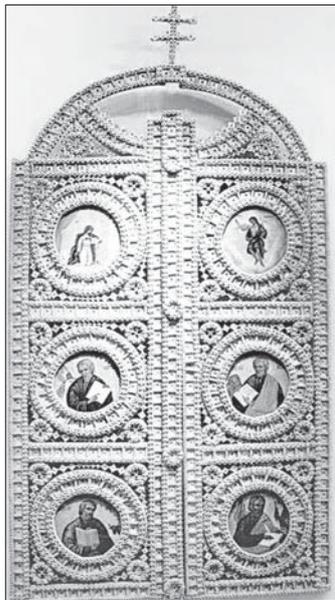
Фота Уладзіміра Пучыньскага

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

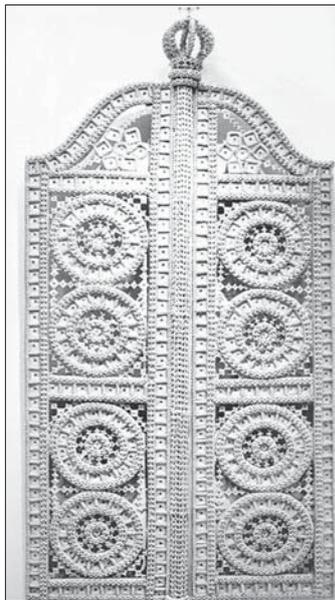
(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПЛЯЦЁННЕ (працяг артыкула).

Унікальныя ўзоры пляцення – саламяныя царскія вароты канца XVIII – XIX ст. з в. Вавулічы і Лемяшэвічы на Піншчыне (захоўваюцца ў Нацыянальным мастацкім музеі і яго філіяле ў Раўбцах); яшчэ адна першапачаткова захоўвалася ў царкве в. Ляскавічы Кобрынскага павета (цяпер Іванаўскага раёна), пасля 1904 г. перавезеная ў Гродзенскі царкоўна-археалагічны музей. З сасновай лучыны (дранкі) выраблялі посуд на садавіну і гародніну, карабы для пераноскі сена (Паазер’е); з бярозавых стужак – заплечныя кашалі для збору грыбоў, сумкі, вярэнькі (Палессе), на Паазер’і імі апляталі ганчарны посуд для малака і малочных прадуктаў (берасцянікі). З рагозу (пераважна на Палессі) выраблялі трывалыя, лёгкія, эластычныя сумкі і кашолкі. Дробныя вырабы мастацкага характару – каробачкі для рукадзелля, карзінкі, сумачкі, фруктоўніцы – плялі з карэньчыкаў хваёвых дрэваў, тонка нарэзаных стужак арэшніку. З лыка, вярвак выраблялі лапці, са скуры – дэталі конскай вупражы, бізуны, пугі.

Саламяныя царскія вароты канца XVIII – XIX ст. з в. Вавулічы і Лемяшэвічы

Вароты з Гістарычнага музея ў Гродна

Значную групу складае пляценне з тэкстыльных матэрыялаў: нітак, шнуроў, вярвак і інш.

Найбольш прстым прыёмам пляцення з’яўляецца віццё. Суканячы шнур і вярвачкі ўжывалі як аздабленне і дэкаратыўныя элементы на

адзенне (разнастайныя нашывукі), абрусі, ручнікі (для кутасоў, махроў). Пляскатыя пляцёнкі з трох (у выглядзе касы) і больш каляровых нітак выкарыстоўвалі для вырабу паясоў, завязак, шнуроў, нашывак на адзенне; пляцёнкі з тэкстыльных пасмаў – длья дыванкоў-кружкоў на падлогу.

(Заканчэнне артыкула ў наступным нумары)